

Oponentský posudek disertační práce Mgr. Petra Eliáše *Překlady a původní poezie autorů Skupiny 42*, předkládané v roce 2020 v Ústavu translatologie FF UK

Disertační práce Mgr. Petra Eliáše *Překlady a původní poezie autorů Skupiny 42* je ambiciózním pokusem o konfrontaci autorské (respektive skupinové) poetiky a překladatelského stylu. Potenciálně bezbřehé téma z názvu disertace autor v úvodu rozumně zužuje a konstatuje, že řeč bude „pouze“ o původní poezii a překladatelské činnosti Jiřiny Haukové a Jiřího Koláře, ovšemže na pozadí soudobého literárního kontextu, tedy především tvorby a teoretické reflexe Skupiny 42. Jako materiál ke svým translatologickým analýzám si pak Petr Eliáš vybírá Haukové překlady Dylana Thomase, Kolářovy překlady Carla Sandburga a české převody Eliotova opus magnum *The Waste Land* (respektive jeho poslední části) z pera obou velkých českých autorů (ani jeden z nich ovšem na Eliotovi nepracoval sám: s Jiřinou Haukovou na její verzi *Pusté země* spolupracoval Jindřich Chalupecký, pátý zpěv Eliotovy sklady spolu s Jiřím Kolářem zase přeložil Jiří Kotalík).

I přes úvodní zúžení tématu je širě materiálu, již musel autor obsáhnout, doslova obrovská: všechny pojednávané básníky, české i anglofonní, lze označit za kanonické, bez rozboru jejich díla se neobejde (či nemělo by obejít) žádné pojednání o vývoji moderní české, respektive anglofonní poezie; zároveň jde o básníky nesmírně komplexní, nejednoduché, jejichž díla se vzpírají jednoznačné interpretaci a – zejména v případě Dylana Thomase a T. S. Eliota – kladou na překladatele nesmírné nároky. Vzhledem k onomu kanonickému statusu jednotlivých autorů by se zdálo, že autorova snaha o jejich stručnou charakteristiku je nadbytečná: že podobné základní představení zkrátka není třeba. Petr Eliáš ovšem své charakteristiky zaměřuje prakticky, z básnického díla překladatelů i překládaných se soustřeďuje především na ty prvky, které bude moci v dalším výkladu zužítkovat, aniž by tím příliš utrpěla soudržnost podání. Někdy jej sice tato snaha zavede až příliš daleko a jeho popisy jednotlivých děl či literárního dění vyznívají poněkud vágně; většinou se mu však daří takřkajíc „vybudovat pozice“ pro pozdější analýzy.

Celkem vzato autor předkládá přehledný, logicky vystavěný výklad; na základě kvalitně zpracovaného výzkumu dospívá k podnětným závěrům a v mnohém koriguje leckterá úporně tradovaná překladatelská a translatologická klišé. V tomto ohledu považuji za zvláště cennou zejména část práce věnovanou eliotovským překladům, zvláště pak kritickou analýzu převodů Jiřiny Haukové (vytvořených s Jindřichem Chalupeckým) a Jiřího Koláře (vytvořených s Jiřím Kotalíkem), od níž se kolega Eliáš odráží k odvážnému závěru, že

„Hauková Eliotův jazyk obecně mírně nivelizuje, místy ale dokonce poetizuje, jak je patrné například z rozhovoru v krčmě v oddílu Hra v šachy [...] Báseň tak částečně ztrácí svůj důležitý rys a princip kontrastu vysokého a nízkého“, zatímco „překlad Jiřího Koláře působí sebevědoměji, lépe se v něm daří zachovávat zvukové vlastnosti originálu. Na druhou stranu je Kolářův jazyk často poetičtější či obecně expresivnější než Eliotův. Ve srovnání s Haukovou je Kolářův překlad často kondenzovanější a rytmičtější a Kolář se v něm projevuje ne snad jako lepší překladatel, ale jako suverénnější básník, který s originálem nakládá poněkud volněji.“ Takové postřehy nejsou cenné pouze z translatického, nýbrž také z literárněkritického hlediska: vyslovují cosi podstatného i o vlastní tvorbě zkoumaných básníků. Podobně vydařená je i část věnovaná Carlu Sandburgovi, respektive Kolářovým převodům Sandburgova díla, v níž se myslím projevuje autorova bezpečná znalost předmětu (sandburgovským překladům, arci z pera Jana Zábrany, se už Petr Eliáš odborně věnoval dříve, třeba v konferenčním příspěvku zábranovské konference, pořádané Ústavem translatické FF UK v roce 2015, a následném textu „Sandburg: Nedokončený Mrakodrap“, publikovaném v kolektivní monografii *Jan Zábřana: básník – překladatel – čtenář* /Karolinum 2018/).

Menší míru soustředění naopak po mém soudu vykazuje oddíl věnovaný Jiřině Haukové, respektive jejím překladům díla Dylana Thomase, což myslím vynikne zvláště ve srovnání s kolářovskou částí práce, v níž jsou styčné body poetiky překladatele a překládaných pojednány zevrubně a přesvědčivě. V případě dlouhodobého a plodného zaujetí, s nímž se Dylanu Thomasovi věnovala Jiřina Hauková, jako by však oněch styčných bodů bylo k nalezení méně; jako by toto zaujetí bylo především dílem osobní fascinace, nikoli řečnické spřízněnosti osobní (či skupinové) poetiky. Autor práce se tu tak jen stěží může odvážit podobně smělých a původních soudů na adresu překladatelčina vlastního básnického díla, jaké předkládá v části věnované Jiřímu Kolářovi. Takové zjištění ovšem nic neubírá na hodnotě autorových translatických rozborů v dané části; i ty jsou vystavěny s poctivou znalostí předmětu a pečlivě (až na jeden dva drobné lapsy) vyargumentovány, registrují posuny v překladatelčiných řešeních v rámci různých vydání týchž překladů i obecné tendence v její pracovní metodě (ačkoli ani tady se autor nepouští do zásadnějších soudů), a poskytují tak solidní představu o Jiřině Haukové-překladatelce i o vlivu, který měla Thomasova poezie na její vlastní básně.

Co se týče formálního zvládnutí práce, lze konstatovat, že kolega Eliáš je ve svém výkladu metodologicky koherentní, s jistotou pracuje s prameny, dobře se orientuje v sekundární literatuře a výsledky svého bádání dokáže předložit vytríbeně, bez formálních

nedokonalostí a formulačních neobratností (jistě, u disertační práce by něco takového mělo být samozřejmostí; letmé seznámení s úrovní leckterých disertací na filologických oborech nás však pohřichu přesvědčí o opaku).

Přes všechnu chválu bych se už z žánru oponentského posudku zastavil u dvou pasáží, které vnímám jako sporné – a budu rád, když se k nim kolega Eliáš u obhajoby disertace vyjádří detailněji:

1) V úvodu práce autor přibližuje český literární kontext po druhé světové válce a mj. konstatuje: „*Skupina 42 byla vedle politicky angažované a programově apolitické literatury třetím hlavním proudem poválečného umění*“ (z předchozího výkladu přitom vyplývá, že první skupinu pro něj zastupují mladí tvůrci shromáždění kolem Rudého práva, např. Hilčr, Sedloň, Skála, Školaudy, Machonin aj., či tzv. „dynamoarchisté“, jako např. Grossman, Hořec, Listopad; druhou skupinu básníci původně shromáždění kolem Jarního almanachu básnického 1940, tj. Bednář, Bochořák, Orten, Bonn aj., čili pověstná „mezigenerace“, řečeno s Václavem Černým. Rozumím tomu, že je zde řeč především o nastupující tvůrčí generaci, ale díla těchto autorů se přece nezrodila do vzduchoprázdna (ze starších tvůrců jsou tu ovšem letmo zmíněni Nezval a Halas); úplně se tu pak opomíjí literární kontext vytvářený autory, kteří politicky stáli řekněme napravo od středu (fakt, že takoví tvůrci byli v poválečném trojletí umlčováni či umlčeni docela, ještě neznámá, že přestali psát). Není takové vidění poválečné situace české literatury příliš zjednodušující, ne-li přímo poplatné ideologizujícímu líčení mnohých předlistopadových literárních historiků a kritiků?

2) Eliotovské překlady Jiřiny Haukové a *veškeré* pojednávání překlady Jiřího Koláře jsou dílem překladatelské dvojice; je jistě velice nevděčné spekulovat nad tím, jak a v čem konkrétně se projevuje podíl toho kterého překladatele, kdyby však takový pokus měl být přece jen učiněn, lze alespoň rámcově nastínit, jaký podíl měli na pojednáváných překladech Jindřich Chalupecký, respektive Jiří Kotalík, případně Jaroslav Jech?

Podotýkám ovšem, že vznesené dotazy představují víceméně okrajové problémy, jež nemění nic na celkové kvalitě práce; spíše poukazují na už zmiňovanou šíři a komplexnost tématu.

Závěrem nezbývá než konstatovat, že předložená práce Petra Eliáše splňuje požadavky kladené na disertační práci; rád ji proto doporučuji k obhajobě a předběžně navrhuji klasifikaci *prospěl*.